

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YARDIMDA BULUNAN KONYA STK'LARININ KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Mustafa GENÇ

Doktora Öğrencisi

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

mustafagenc1@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1097-6950>

DOI: 10.31834/ortadoguvegoc.1440455

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 20 Şubat / 20 February 2024

Kabul Tarihi / Accepted: 8 Ekim / 8 October 2024

Yayın Tarihi / Published: 26 Aralık / 26 December 2024

Yayın Sezonu / Pub Season: Aralık / December

Atıf / Cite: Genç, M. (2024). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yardımda Bulunan Konya STK'larının Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Ortadoğu ve Göç, 14(2). ss. 251-303.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and checked via a plagiarism detector.

Öz

Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin toplumsal uyum sürecinde sivil toplum kuruluşları (STK) etkin bir rol üstlenmişlerdir. STK’lar bu süreçte birçok farklı sorunla karşılaşmışlardır. Suriyelilerin yaşamı ve toplumsal uyumu söz konusu olduğunda meseleye sadece Suriyelilerin, toplumun ve devletin karşılaştığı sorunlar ekseninde yaklaşp STK’ların sorunlarını tartışmamak, meseleyi doğru tanımlamada eksik bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle araştırmada, geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türk toplumuna uyumunda önemi inkâr edilemez bu kuruluşların bağışçılar ve muhtaçlarla yaşadıkları sorunlara odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında Konya’da Suriyelilere yardımda bulunan beş STK ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakat tekniği ile veriler elde edilmiş, bulgular analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyelilere yönelik insani yardım faaliyeti yürüten STK’ların bağışçılar ve muhtaçlarla yaşadıkları sorunlar tespit edilmiş, sebepleri anlaşılmaya çalışılmış ve çözüm odaklı birtakım önerilerde bulunulmuştur. Yapılan görüşmeler neticesinde STK’ların bağışçılar ve ihtiyaç sahipleri özelinde farklılaşan sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür. Bağışçı ile ihtiyaç sahibi arasındaki irtibatı kuran STK’lar, söz konusu sorunlar nedeniyle bağışçı-yardım kuruluşu-yardım alan üçgeninde oluşan ahengin bozulması durumundan endişe etmektedirler. Sorunların giderilmesinde devlet kurumlarına da bazı sorumluluklar düşmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilere yardımda bulunan STK’ların karşılaştıkları sorunlara eğilen ilk çalışma özelliğini taşıyan bu makalenin, STK’ların yardım faaliyetlerini daha verimli sürdürmesine katkı sunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Sivil Toplum Kuruluşları, STK'lar, Konya, İnsani Yardım

**A RESEARCH ON THE PROBLEMS FACED BY KONYA NGOS
PROVIDING ASSISTANCE TO SYRIANS UNDER TEMPORARY
PROTECTION**

Abstract

Civil society organizations (NGOs) have assumed an active role in the social cohesion process of Syrians under temporary protection in Turkey. NGOs have faced many different problems in this process. When it comes to the life and social cohesion of Syrians, approaching the issue only in terms of the problems faced by Syrians, society and the state and not discussing the problems of NGOs would be an incomplete approach in defining the issue correctly. For this reason, this study focuses on the problems that these organizations, whose importance in the integration of Syrians under temporary protection into Turkish society cannot be denied, face with donors and the needy. Within the scope of the research, semistandardized interviews were conducted with five NGOs in Konya that provide aid to Syrians. Data was collected using in-depth interview techniques, and the findings were analyzed. As a result of the research, the problems experienced by NGOs carrying out humanitarian aid activities for Syrians with donors and the needy were identified, their causes were tried to be understood and some solution-oriented suggestions were made. As a result of the interviews, it has been observed that NGOs face different challenges concerning donors and beneficiaries. NGOs that establish the connection between donors and beneficiaries are concerned about the potential disruption of

the harmony within the triangle of donor-aid organization-beneficiary due to these issues. Government institutions also have certain responsibilities in addressing these problems. This article, which is the first study to address the problems faced by NGOs providing aid to Syrians under temporary protection, aims to contribute to NGOs to carry out their aid activities more efficiently.

Keywords: Syrians under Temporary Protection, Civil Society Organizations, NGOs, Konya, Humanitarian Aid.

Giriş

Suriye’de 2011 Mart ayında başlayan iç karışıklıklar, başka devletlerin de müdahalesiyle önü alınamaz bir iç savaşa dönüşmüş ve bu iç savaş, birçok Suriye vatandaşını başka ülkelere göç etmek zorunda bırakmıştır. Uyguladığı açık kapı politikası neticesinde Türkiye, kısa süre içinde milyonlarca Suriyelinin akınına uğramıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin geçici koruma statüsü verdiği Suriyelilerden 61.842 tanesi 7 farklı ildeki 9 geçici barınma merkezinde barınmaya devam etmektedirler (GİB, 2024). Bunların dışındaki Suriyelilerin tamamı, farklı sayılarda 81 ile yayılmış durumdadır. Türkiye’de 08.02.2024 tarihi itibariyle, geçici koruma kapsamında 3.174.851 Suriyeli bulunmaktadır. Ülkenin bütün şehirlerine farklı sayılarda yerleşen geçici koruma altındaki Suriyelilerin en çok tercih ettiği illerden biri de Konya’dır. Konya, misafir ettiği Suriyelilerin, şehir nüfusuna oranı (4,94) ile iller arasında 12. sırada, misafir ettiği Suriyelilerin sayısı ile 8. sırada (120,502) yer almaktadır (GİB, 2024). Veriler, Konya’nın bu göç akımından en çok etkilenen iller arasında yer aldığını göstermektedir.

Yeni olan şeye veya kimseye temkinli olmasıyla bilinen Konya’nın (Koyuncu, 2014, s. 14) Suriye sınırına uzak olmasına ve yaşam tarzı noktasındaki farklılıklara rağmen, bu kadar ilgi

görmesinde Suriyelilerin şehirden memnuniyeti ve kolay uyum sağlayabilmeleri önem arz etmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin memnuniyetinde şehrin büyüklüğü, iş olanaklarının fazla olması, barınma imkânlarının bulunması gibi etmenlerin yanı sıra Konyalıların mağdur kimselere yönelik yardım severliği göz ardı edilmemelidir.

Türkiye, artık göç alan bir ülke konumundadır. Halihazırda güneyinde Suriye, Irak ve Lübnan'da, doğusunda İran ve Afganistan'da devam eden karışıklıklar, Karadeniz'in kuzeyinde Rusya ve Ukrayna arasında devam eden savaş, batısında Kosova, Sırbistan ve Bosna Hersek gibi Balkan ülkelerindeki gerginlikler, göç potansiyeli barındırmaktadır. Diğer taraftan Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki muhtemel bir barış da Türkiye'ye göçmen akının olması ihtimalini taşımaktadır. Bu tür potansiyel göç hadiselerine, devletin hazır olması kadar sivil toplumun da hazır olması gerekmektedir.

Büyük göç hadiselerinde sivil toplum kuruluşları (STK'lar) hızlı aksiyon alabilmektedirler. Fakat bu refleksin daha sürdürülebilir ve koordineli hale getirilebilmesi için STK'ların sorunlarının tespiti ve bunlara getirilebilecek çözüm önerileri, muhtemel bir göç akınına karşı hazır bulunuşluğun sağlanmasına önemli katkılar sunacaktır. Buradan hareketle

geçici koruma altındaki Suriyelilere yardımda bulunan Konya STK'larının karşılaştıkları sorunların araştırıldığı bu çalışmada bağışçılar ve bağış yapılanlar ile STK'lar arasında ne tür sorunların olduğu tespit edilecektir.

Yardım Amaçlı STK'lar ve Konya'da STK Yapılanması

Konya, STK'lar noktasında mümbit bir şehir olmakla birlikte nüfusa oranlandığında Türkiye STK/nüfus oranıyla Konya STK/nüfus oranı birbirine yakındır. Türkiye'de faal dernek sayısı 101.021'dir. Bunlardan 2.739 tanesi Konya'da bulunmaktadır (DERBİS, 2024). Konya'daki dernek sayısının Türkiye toplamına oranı 2,71%'dir. Türkiye'de tüm türlerde vakıf sayısı 5848 iken (VGM, 2023a) bunların 176 tanesi Konya'da bulunmaktadır (VGM, 2024). Konya'daki vakıfların Türkiye'deki vakıflar¹ içindeki oranı ise 3%'tür. Türkiye'deki vakıf ve derneklerin toplamı 106.869 ve Konya'dakilerin toplamı ise 2.915'tir. Konya'da bulunan vakıf ve dernek sayısının Türkiye genelinde bulunanlar içindeki payı 2,72%'dir.

Faaliyet alanlarına göre bakıldığında, insani yardım alanında faaliyet gösteren derneklerin Türkiye toplamı 5.845; bunun tüm dernekler içindeki oranı ise 5.74%'tür. Konya özelinde ele alındığında ise insani yardım dernekleri sayısı 161; bunun

---

¹ Siyasi Partiler, sendikalar, meslek odaları ile cemaat vakıfları, mülhak vakıflar ve esnaf vakıfları kapsam dışı tutulmuştur.

Konya’da bulunan tüm dernekler içindeki oranı 5,92%’dir (STİGM, 2023). Vakıflar söz konusu olduğunda ise hedef kitlesi olarak yoksulları gösteren vakıfların diğerlerine oranı 15%’tir (VGM, 2023b). Buna rağmen sayısal sıralama olarak Türkiye’de insani yardım faaliyeti yürüten dernekler, diğer dernek türleri içinde 6. sırada yer alırken; Konya’da 4. sırada yer almaktadır. Bu veriler Konya halkının insani yardıma olan ilgisini göstermektedir.

Konya’da bulunan yardım kuruluşlarının yürüttükleri aktif faaliyetler, şehrin geçici koruma altındakiler tarafından tercih edilmesinde, şehir ve halkıyla uyum sürecinde rol oynayan önemli etmenlerden olmuştur (Alptekin, Akarçay Ulutaş, & Ustabaşı Gündüz, 2018, s. 102). STK’lar, göç eden toplulukların gerek ilk barınma mekânlarının bulunması ve tefrişi gerek acil gıda, giysi ve yakacak desteğinin sağlanmasında aktif rol üstlenmişlerdir. Hukuki ve resmi işlemlerde rehberlik etme, toplumsal uyuma dair eğitim süreçlerini yönetme gibi farklı alanlarda da faaliyet göstermişlerdir (Barın, 2019, s. 355). İlk yerleşim sağlandıktan sonra, devletin sağladığı desteklerin dışında, ortaya çıkan ihtiyaçların giderilmesinde de STK’ların önemli katkıları olmuştur.

Bağışçı ile muhtaç arasındaki insani yardımın koordinasyonunu sağlayan yardım kuruluşları, pek çok

mazlumun, mağdurun, ihtiyaç sahibinin sıkıntısını gidermekte; sorunlarına çözüm bulmaktadır. Yardım kuruluşları toplumsal uyumun sağlanmasında, hangi ırktan olduğu fark etmeksizin ihtiyaç sahibinin ihtiyacının giderilmesinde, zengin ile fakir arasında köprüler kurulmasında hatta afet, savaş vb. devletin kısıtlı kalabileceği kriz durumlarında oluşan boşluğun doldurulmasında inisiyatif alan ve etkin rol üstlenen kuruluşlardır.

STK'lar, toplumsal kriz anlarında üstlendikleri bu rolün yanı sıra bir yandan da toplumsal zeminde kaos ortamının oluşmasının önünde adeta bir emniyet supabı fonksiyonu icra etmektedirler. Örneğin, hayatta kalmasını sağlayacak temel ihtiyaçlarına ulaşabilen geçici koruma altındaki birey, muhtemel hırsızlık, gasp gibi kriminolojik olaylara karışmayacak, kendilerini aç ve açıkta bırakmadıkları için şehir halkına yönelik nefret ve kin gibi duygulara kapılmayacak, çözüme kavuşturamadığı bir sıkıntısı olduğunda sosyal devletin, halkın ve özelde STK'ların yanında olduğunu bilerek kendini güvende hissedecektir.

Türkiye'de göç üzerine yapılan çalışmalar, Suriye göçüyle birlikte belirgin ölçüde artış göstermiştir (Çorlu, 2023). Sivil toplum kuruluşları ve Suriyeliler ortak bileşkesinde yapılan

literatür taramasında görece daha az sayıda çalışmaya ulaşılabilmektedir.

“Konya’da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma” adlı makalede Alptekin, Akarçay Ulutaş ve Ustabaşı Gündüz, Türkiye’ye sığınıp Konya’ya yerleşen geçici koruma altındaki Suriyelilerin, Konya’daki yaşantıları ve karşılaştıkları sorunları ele almaktadırlar (Alptekin, Akarçay Ulutaş, & Ustabaşı Gündüz, 2018). Özgür-Keysan ve Şentürk, “Sorunlar ve Beklentilerin Algılanmasında Kadın Mülteciler ve Sivil Toplum Kuruluşları” araştırma makalelerinde, çeşitli illerde mültecilere yönelik çalışma yapan STK’lar ve bu STK’lardan destek alan mülteci kadınların mülteci olmaya yönelik var olan sorunlarını algılama biçimlerini tespit etmeye çalışmışlardır (Özgür-Keysan & Şentürk, 2021).

Koyuncu, “Türkiye Toplumunda Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabulü ve Dışlanması” konulu çalışmasında Konya’da ikamet eden farklı sosyo-ekonomik seviyeden Suriyeli aileler ve yerel halktan yaptığı görüşmelerden hareketle geçici koruma altındaki Suriyelilerin toplumsal kabul ve dışlanma durumunu incelemiştir (Koyuncu, 2018). Aynı bağlamda “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı araştırmasında Erdoğan, 18 ilde yaşayan

Suriyeliler üzerinde yaptığı araştırmada toplumsal uyum konusunu ele almıştır (Erdoğan, 2014).

2021 yılında hazırlanan, “Konukseverliğin Sosyolojisi: Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’deki Suriyelilere Yaklaşımları” başlıklı yüksek lisans tezinde Karataş, inanç temelli sivil toplum kuruluşlarının Suriyelilere yönelik insani yardım faaliyetleri ve hizmetleri ile STK’ların Suriyelilere yaklaşımlarını ele almıştır (Karataş, 2021). “Suriyelilere Yönelik Sivil Yardım Faaliyetleri ve Toplumsal Uyum” başlıklı yüksek lisans tezinde Altındış, geçici koruma altındaki Suriyelilere STK’lar da dahil olmak üzere yardımda bulunan aktörlerin Suriyelilere ekonomik, hukuki ve sosyokültürel alanda verdikleri destekleri ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca Suriyelilerin aldıkları yardımların niteliği ve toplumsal uyumlarını ele almıştır (Altındış, 2019). “Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme” başlıklı, aktarılan verileri, kaynakları tartışmaya açık ve teyite muhtaç görünen tanışma notunda Türk, 2011-2015 yılları arasında STK’ların geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik yürüttükleri barınma ve beslenme, sağlık, hukuki destek, eğitim, kadınlara yönelik destekler ve topluma uyum alanındaki faaliyetlerden bahsetmektedir (Türk, 2018).

Akbulut, “Suriyelilerin Uyum Sürecinde Devlet Kurumları ve STK’ların Rolü” araştırmasında Suriyelilerin uyum sürecinde onlara destek veren Göç İdaresi Müdürlüğü, AFAD gibi devlete bağlı kurumları ve bazı STK’ların rolünü ele almış bu kapsamda uygulanan uyum politikasının etkinliğini tespit etmeye çalışmıştır (Akbulut, 2020). Çebi, “The Role of Turkish NGOs in Social Cohesion of Syrians” başlıklı makalesinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin uyum sürecinde inanç temelli çalışan SKT’ların rolünü ve söz konusu STK’ların bu süreçte devlete katkılarını ele almıştır (Çebi, 2017). Özdemir Dal, “Türkiye’de Mültecilerle Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet ile İlişkisi” adlı araştırmasında Suriyeliler üzerine çalışan bazı STK’ların AFAD gibi devlet kurumlarıyla ilişkisini ele almıştır. Bu çalışma ile Özdemir Dal, göç çalışmalarında STK’ların ne gibi bir boşluğu doldurduklarını ortaya koymuştur (Özdemir Dal, 2022).

Yukarıdaki örneklerde de görüleceği üzere STK ve Suriyeliler ortak paydasında yapılan araştırmaların daha çok Suriyelilerin Türkiye’deki karşılaştıkları sorunlar, onların topluma uyum süreçleri ve bu süreçlere STK’ların katkıları ile Suriyelilerle ilgilenen STK’ların devlete katkıları konularının ele alındığı görülmektedir. Suriyelilere yönelik yardım faaliyeti yürüten STK’ların karşılaştıkları sorunları elen bir çalışmaya

rastlanılmamıştır. STK'ların karşılaştıkları sorunları ele alması bu çalışmayı özgün kılmaktadır.

Yöntem

Bu çalışma, 2023 Aralık ayında Konya'da Suriyelilere yönelik yardım faaliyeti yürüten beş yardım kuruluşu ile gerçekleştirilen nitel araştırma verilerine dayanmaktadır. Nitel araştırmada araştırmacı belli bir soru üzerine odaklanmaz, bir bakış açısı geliştirir. Verileri aynı anda hem toplar hem analiz eder hem yorumlar (Neuman, 2017, s. 22). STK'ların karşılaştıkları sorun alanlarının doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ve sağlıklı bir bakış açısı geliştirilebilmesi için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat, bir yapısı olan ancak soruların ifade biçiminin esnek olduğu, görüşmecinin dilerse katılımcıya yeni sorular sorabildiği, katılımcıdan daha fazla açıklama yapmasını isteyebildiği bir tekniktir. Katılımcıların fikirlerini ifade etme imkânlarının daha fazla olması nedeniyle (L. Jackson, 2011, s. 104) araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği tercih edilmiştir. Araştırmanın evrenini Konya'da geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik yardım faaliyeti yürüten sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Bu evrenden görüşmeler için tercih edilen

STK'ların tespitinde amaçlı örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme tekniğinde araştırmacı, katılımcıları sahip oldukları nitelikler nedeniyle seçer. Örneklem tespiti esnasında belirli bir teoriye veya belirli sayıda katılımcıya ihtiyaç duymayan ama rastgele de olmayan bir tekniktir. Nitel araştırmalarda, kaynakların verimli şekilde kullanılması için bilgi açısından zengin vakaları ve katılımcıları belirlemek amacıyla kullanılır (Ilker, Musa, & Alkassim, 2016, s. 2). Kuruluşları tespit ederken geçici koruma altındaki Suriyelilerin şehre yoğun bir şekilde gelmeye başlamalarından itibaren onlarla ilgilenmeye başlayıp hali hazırda ilgilenmeye devam eden kuruluşlar tercih edilmiştir. Karşılaşılan sorunların doğru tespitinde uzun zamandır biriken bu hafıza, önem arz etmektedir.

Bulgular

Gelen herkese ihtiyaç sahibi olup olmadığı araştırılmaksızın kapısı açık olan ve günübirlik yemek dağıtımını yapan aşevleri, sürece bir dönem dâhil olup sonra yardımda bulunmayı bırakan kuruluşlar, sürece son dönemlerde dâhil olan kuruluşlar, bir cemaat yapılanmasına bağlı olan kuruluşlar ve bütünüyle sivil sayılamayacak olan, bir şekilde devletle bağlı olan AFAD, Kızılay, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi kurumlar kapsam dışında tutulmuştur. Özellikle kuruluşlar

ve bağışçılara dair problemlerin de ele alınacak olması, muhtemel bir tedirginliğe neden olacağından, görüşmelerin içtenlikle ve güven esasına dayalı olarak gerçekleştirilebileceği kuruluşlar tercih edilmiştir. Bu kapsamda aşağıda adı geçen STK'ların yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir:

Dost Eli Derneği

ELBİR Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Hayra Koşanlar Derneği

Konya İHH İnsani Yardım Derneği

RİDA Uluslararası Yetim ve Muhtaçlara Yardım Derneği

Geleneksel toplumlarda bağışçı, ihtiyaç sahibine ulaşmada ve bağışçı teslim etmede daha çok kendisi aktif rol üstlenmektedir. Ancak nüfusun arttığı, şehirlerin büyüdüğü, ihtiyaç sahibine ulaşmanın güçleştiği durumlarda bağışçı ile ihtiyaç sahibi arasındaki bağı kuracak ve bağışların doğru zamanda, doğru şekilde, doğru kişilere koordineli bir şekilde ulaşmasını sağlayacak ara mekanizmalara ihtiyaç olmaktadır. Günümüzde, bireysel örneklerin yanı sıra, bağışların hedef kitleye ulaştırılmasını sistematik bir şekilde yerine getiren, aracı STK'lar bulunmaktadır. STK'lar, yürüttükleri bu köprü vazifesi sırasında birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Yardım yapılan kesim kısa sürede çok fazla sayıda şehre yerleşen geçici koruma altındaki Suriyeliler olunca, söz konusu sorunlar, çeşitlenmiş ve sayı olarak artmıştır.

Araştırma kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik insani yardım faaliyeti gerçekleştiren STK'ların muhatap oldukları insanlara ilişkin sorunlarının tespiti amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, veren el olan bağışçılar ile alan el olan bağışta bulunulanlar olarak iki grupta toplanmıştır.

Veren El: STK'ların Bağışçılarla İlgili Karşılaştıkları Sorunlar

Faaliyet alanı, insani yardım olan STK'ların muhatap olduğu gruplardan biri bağışçılardır. Bağışçılar kaynak gruptur. STK'lar, faaliyetlerini bir bakıma bağışçılar adına yürütürler. Bağışçıların kendi imkânlarıyla gerçekleştiremeyecekleri yardım dağıtma işini onlar adına üstlenen yardım kuruluşları, bağışçıların üzerindeki önemli bir yükü almış olmaktadır.

Bağışçılar ile yardım kuruluşları arasında kuvvetli bir güven bağının olduğu unutulmamalıdır. Bu bağı oluşturan en temel etken ise STK'ların kurumsal yapıları ve çalışanlarının özverileridir. Çalışanlardaki bu motivasyonu sağlayan en önemli faktörün Allah rızası olduğu belirtilmiştir. Görüşme yapılan bütün STK'ların, düzenli çalışan profesyonel

elemanları haricinde faaliyet gösteren yüzlerce gönüllüsü mevcuttur. STK yöneticileri, profesyonel elemanları ve gönüllülerinin gerçekleştirdikleri özverili, şeffaf ve koordineli çalışmanın bağışçılarda oluşturduğu güven sayesinde gerek Konya STK'ları gerek Türk STK'ları faaliyet ağlarını tüm dünyada her geçen gün genişletmektedirler. Türkiye'nin yıllardır dünyanın en cömert ülkesi unvanını (Taşdemir, 2022) korumasında şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Türk halkının yardımseverliği ile Türk STK'larının özverili çalışması etkilidir.

Ne var ki oldukça özverili bir davranış sergileyen bağışçılar ile onların bağışlarını ihtiyaç sahiplerine koordineli bir şekilde ulaştıran yardım kuruluşları arasında kısmi de olsa birtakım sorunlar yaşanabilmektedir. Gerçekleştirilen görüşmelerde, karşılaşılan bu sorunların ırkçılık, ihtiyaç analizinde hata, empati yoksunluğu, üstenci tavır ve kayıt altına alınmaktan çekinme olmak üzere beş temel alanda odaklandığı tespit edilmiştir.

a) Irkçılık:

Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada yükselen aşırı sağ, ırkçılığı ve nefret söylemini de beraberinde getirmiştir. Yayılan ırkçılık akımından Türkiye de etkilenmektedir. Gündelik siyasi tartışmalara, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan insanların

da konu edilmesi, toplumda yabancılara karşı oluşan hassasiyeti artırmıştır. Türkiye’de oluşan bu yabancı karşıtı söylemin ana hedefi ise Suriyeliler olmuştur. Basılı veya dijital medya ortamlarında Suriyelilerin olumsuz temsili (Göker & Keskin, 2015, s. 254) ve Suriyelilere yönelik ötekileştirici, ırkçı tutumlar (Çambay, 2019, s. 178) toplumda Suriyeli karşıtlığının yükselmesine neden olmuştur.

Türk toplumunda yükselen Suriyeli karşıtlığından Konya STK’ları da kimi yönlerden etkilenmişlerdir. Yapılan görüşmelerde, bağışlarda bir azalmanın varlığı görülmemekle birlikte bağışçılar arasından, yaptıkları bağışların Suriyelilere verilmemesini isteyenler çıkabilmiştir. “Bağışçılardan yaptığı bağışın Suriyelilere verilmemesini isteyen oluyor mu?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar kısmi de olsa bunun varlığını göstermektedir.

Tabii tabii. Özellikle son zamanlarda çok daha yaygınlaştı maalesef. Allahualem gündemle alâkalı. Son zamanlarda o çıkışlar yani mülteci çıkışları, sığınmacı çıkışlarının etkili olduğunu düşünüyorum (S.D.)

“Ben yardım ediyorum ama göçmenlere vermeyeceksin.” diyor. Bu bizi çok üzüyor (S.C.).

Adam bir yardım yapacağı zaman, işte depomuza bir un bağışlayacak mesela. “Kardeşim benim unumu mülteciye

vermeyin, Suriyeliye vermeyin.” gibisinden şartlar koşmaya başladı (K.O.).

Bazı yetkililer, STK’ların kendi belirledikleri ihtiyaç sahibi olma kriterlerine uyan Türk vatandaşı sayısının giderek azaldığını ifade etmektedir (M.S.). Bu nedenle yardımların Türk vatandaşları dışında kimselere ulaştırılması gerekmektedir. Bu noktada milliyetçi düşünenler için devreye Özbekler, Ahıska Türkleri, Azeriler gibi Türk kökenli ihtiyaç sahipleri girmiştir. Katılımcılar, bağışçılardan bazılarının, yaptıkları yardımları Türklere veya Türk kökenli göçmenlere vermelerini istediklerini belirtmişlerdir.

Son zamanlarda özellikle “Lütfen Türk ailelere ya da işte Özbekler’e vereceksiniz.” denilmeye, yani Türk asıllılara, böyle bir kavmiyetçilikle alâkalı şeyler artık olmaya başladı. Eskiden böyle değildi. Ayırım yoktu. Ama son zamanlarda bunu çok rahat bir şekilde hissediyoruz maalesef (S.D.).

Bazı bağışçılar tarafından, yapılan bağışın yurt içinde değerlendirilmesinin istenmesi de yabancılara karşı toplumda oluşturulan hassasiyetin bir başka yansıması olarak görülmektedir.

“Hocam ben veriyorum ama sakın ha Suriye’ye falan göndermeyeceksin. Burada kalsın.” diyor. Suriye’de buradaki göçmenlerin halinden yüz kat daha kötü durumlar var. E ben şimdi bana gelen yardımın bir miktarını da oraya aktarmak

istiyorum. Bağışçılar, yanlış inançları, töreler, adetler, gelenekler veya toplumsal ön yargılarından dolayı bizleri şartlı sözlerle zor durumda bırakıyorlar (S.C.).

b) İhtiyaç Analizinde Hata:

Saha gerçekliğine, tabii olarak, insani yardım alanında çalışan sivil toplum kuruluşları kadar hâkim olmayan kimi bağışçılar, yapılan bağışa kimin daha fazla muhtaç olduğunu her zaman doğru şekilde takdir edememektedirler. Örneğin bazı bağışçılar, yaptıkları bağışın sadece yetim çocuklar için kullanılmasını isteyebilmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm'in yetimin bakımının sağlanması ve haklarının korunmasına dair pek çok sayıdaki ayetin (Bakara 2/215; Nisa 4/2) ve Hz. Muhammed (SAV)'in yetimi gözetmeyi teşvik eden (Buhârî, Edeb, 24; İbn-i Mâce, Edeb, 6) çok sayıdaki sözünün varlığı, Müslüman toplumlarda yetim çocuklara kıymet verilmesine, onların bakım ve iâşesine özen gösterilmesine neden olmuştur. Ancak yetim olmamasına rağmen, babanın çalışamayacak durumda olması veya anne baba ayrı olması ve babanın çocuklarına bakmaması gibi sebeplerden ötürü en az yetim çocuklar kadar belki daha da zor durumda olan çocuklar da olabilmektedir.

Türkiye'ye gelen Suriyeliler arasında yetim çocuklar olduğu gibi babası hayatta olmasına rağmen Türkiye'ye gelemeyen

veya gelse de çalışamayacak durumda olan çocuklar da olmuştur. Ancak bağışçılar çoğu zaman sahada olan gerçekliğin farkında olmadıklarından, bu durumdaki aileleri görmeyip daha çok yetim ailelere yardımda bulunmak isteyebilmektedirler. Sahanın gerçekliğinin farkında olan STK'lar ise yetimler kadar bu durumdaki çocukların da gözetilmesini istemektedirler.

En çok karşılaştığım sorun, gelen hayırseverlerin, yüzde doksan dokuzu diyebilirim ki “Hocam bu benim param, sadakam, fitrem, zekâtım veya hayrım ama yetime vereceksin.” demektedir (S.C.).

Yetim değil. Tamam, ama evdeki baba çalışamayacak durumda. Yani eli, bacağı yok. Gözü görmüyor. Yani iş bulma şansı yok. Evde iki yaşlı var, karı koca ve çalışma gücü yok. Onu da o kategoriye alıyoruz (S.D.).

Bağışların taksimatına ilişkin yaşanan sorunlar yetimlerle sınırlı kalmayıp farklı alanlarda da ortaya çıkabilmektedir. STK'lar, sahayı tanıyan kuruluşlar olarak bağışların taksimatında bağışçılarından kurumsal işleyişlerine güven ve saygı duymalarını beklemektedirler. Ancak bağışçılar, duygusal yoğunluk, belirli bir bağış türüne odaklanma vb. gerekçelerle STK'lara yardımların taksimatına ilişkin şartlar koşabilmektedirler.

Vatandaş geliyor. “İlla buna hocam şunu alacaksın.” diyor. “Kardeş bakın o evin elektriği kapanmak üzere.” “Elektrik olmaz

hocam.” diyor. “Ya o evin tüpü yok kaç gündür.” “Olmaz hocam gıda kolisi götüreceğim.” diyor. Ve bir evde on tane gıda kolisi görebiliyoruz. Ama ocak ve tüpü göremiyoruz. Elektriği de belki kapanmış durumda (S.C.).

Öyle görünüyor ki bazı bağışçılar, çeşitli nedenlerle doğru bir ihtiyaç analizi yapmaktan yoksun olabilmekte; yardımların dağıtımında öncelik sıralamasını takdir edemeyebilmektedirler. STK’lar ise sahanın gerçekliğini göz önünde bulundurarak daha gerçekçi bir dağıtım planlaması yapmaktadırlar. Sahada edindikleri tecrübe onları daha soğukkanlı ve duygusallıktan uzak olmaya sevk etmektedir.

Aynı yardımlarda bağışçılar tarafından, STK’ların görüşlerine başvurulmadan, gelişigüzel ürünlerin alınması veya sadece gıda kolisine odaklanması da bir başka sorun alanı olarak görünmektedir. Toplumda, farklı kültürden gelen insanların ihtiyaç kalemlerinin neler olduğu çoğu zaman bilinmemektedir. Türk toplumunun temel ihtiyaçlarıyla Suriyelilerin temel ihtiyaçları arasında veya Türk mutfak kültürü ile Suriyelilerin mutfak kültürü arasında farklılıklar olacaktır. Kaldı ki Türkiye’de bile bölgelere göre kültürel farklılıklar görülmektedir. Ancak bu farkların göz ardı edilmesi, bağışların amacına ulaşmasına engel olabilmekte; kaynak israfına yol açabilmektedir.

Ya kardeşim bu insanlar neyi yer, neyi yemez? Senin kültürünle onun kültürü çok farklı. Dolduruyor fasulyeyi, nohudu. O fasulye, nohut tütün anasını ağlatıyor. Toplumumuz ne hikmetse gıda kolisine odaklanmış. Hiç temizlik kolisine odaklanan yok. Bizim toplumumuzda tütün yardımı diye bir yardım bilinmez. Hiçbir vakıfta da yoktur. Elektrik yardımı diye bir şey de bilinmez (S.C.).

c) Empati Yoksunluğu

Bağışçılarda karşılaşılabilen sorunlardan bazıları empati yoksunluğu olarak değerlendirilebilir. Empati yoksunluğu kendisini, daha çok yardım dağıtıldığı esnada görüntü kaydı alınmasının talep edilmesi olarak göstermektedir. Hatta bazı bağışçılar, yakın çevresinden daha çok bağış toplamak niyetiyle de görüntü alınmasını isteyebilmektedir. Fakat yardım alan insanların rencide olacakları göz ardı edilmektedir. STK'lar bu talebi, karşılaşılan kimi olumsuz örneklerden dolayı, bağışçının yaptığı bağışın yerine ulaştığını görüp kalbinin tatmin olmasını istemesi olarak değerlendirmekte ve anlayışla karşılamaktadırlar. Ne var ki STK'lar aynı zamanda görüntü almanın onur kırıcı olduğunu düşünmektedirler.

Ben verdiğim o paranın verirken resmini istiyorum diyor. Bu bizi çok üzüyor. Daha doğrusu yani o karşıdaki inciniyor onun resminin alınmasından.

Aslında bazılarında iyi niyetler var. Mesela hocam, ben bunu Almanya'da komşularından topladım. İşte bakın paranız şuralara verildi diyeceğim. O resimlerle daha çok para toplayacağım diyor (S.C.).

Bir bağış yapılacağı zaman -takip noktasında- daha çok “Bununla alâkalı görsel isterim.”, “Mümkünse benim adımın tabelada olmasını isterim.” gibi istekler oluyor. Bunu bazen karşılamaya çalışıyoruz. Ama bazen de mümkün olmuyor açıkçası (S.D.).

“Verdiği bağışı istismar aracı olarak kullanan bağışçılar oluyor mu?” sorusuna katılımcılar arasından, kurumsal sistemlerinin buna müsaade etmediğini ifade edenler olduğu gibi nadir de olsa karşılaştıklarını ancak sonrasında çalışma prensiplerini bu tür istismarların önüne geçecek şekilde güncellediklerini ifade edenler de olmuştur.

“Hocam bu evin kirasını ben karşılayacağım.” diyor. Sonra diyor ki “Hocam artık karşılamayacağım.” Niye? O evdeki kıza talip oluyor. Kız verilmeyince “Kim nişanladıysa ondan alsın.” diyor (S.C.).

Bir ailemize bir kişinin kurbanını verdik. “Ben bir kurban payı vereceğim. Bana bir adres verin.” dedi. Biz de o kişiye bir pay verdik. Sonra o aileye gitmiş. Birbirlerinin telefonlarını kaydetmişler. Sonra evin kızıyla o kurban bağışı üzerinden aralarında yazışma olmuş. Daha sonra aralarında gayriahlaki durumlar olmuş (K.O.).

Yani öyle bir alıcıyla verici arasında muhataplık olmadığı için, örneğin bize bir bağışçı gelip “Ya bana adresler verin. İşte ben

kendi elimle dağıtmak istiyorum.” dediğinde “Biz sana adres veremeyiz kardeşim” diyoruz (M.G.).

Hani bu tarz böyle kullanma girişiminde olanlar varsa da biz bunları çalışma prensiplerimiz sebebiyle uzak tutuyoruz bu hususta (S.O.).

Empati kuramamanın bir başka boyutu, aynı bağışlarda son kullanma tarihi geçmiş veya satılmayan ürünlerin verilmesi olarak görülmektedir. Son kullanma tarihi geçmiş ya da geçmek üzere olan ürünleri verenler, iki grupta toplanabilir.

- Aynı bağışta bulunmak isteyen bir bağışçı bağışta bulunacağı ürünlerin hazırlanması talebini gıda toptancısına veya perakendeciye iletir. Onlar da bunu bir fırsat olarak görür ve ellerinde kalan, son tüketim tarihi geçmek üzere olan veya geçtiği için satamayacağı ürünleri hazırladığı gıda kolisine koyar.

- Bağışçı kendisi gıda işiyle uğraşır. Elinde kalan veya kullanım tarihi geçmek üzere olan ürünleri elinden çıkarmak için sadaka veya zekât olarak verir.

Bu tabii biraz o bağış yapandan ziyade mal aldığı kişiye bunu havale ediyor. “Bana yüz koli hazırla.” diyor. Tabii bağış yapan, bir fabrikatör... Pek o kadar ince işlere inmez. O malı hazırlayanda problem olabiliyor. Ayrıca günü geçmiş veya merdiven altı çok kalitesiz ürünleri yapanlar da var (S.C.).

Bizim insanımızda maalesef işte son kullanma tarihi yaklaşmış ürünleri aynı yardım olarak bağışlayanlarla da karşılaşıyoruz (S.O.).

Yani genellikle yani çok değil ama aynı aldığımız ürünlerde mesela birkaç ay kalmış gün dolmasına... Bu tip ürünler daha çok geliyor (S.D.).

İnsan onuruna yakışmayan, ihtiyaç sahibi kişileri inciten bu davranış aynı zamanda onların sağlıklarını da tehlikeye atabilmektedir. Görüşülen STK'lar, son kullanma tarihi geçmiş ürünlerle çok fazla karşılaşmadıklarını; karşılaştıklarında da ürünleri iade ettiklerini ve eğer arada aracı firma varsa bağışçıya ürünlerin iade edildiğini haber verip, iade gerekçesi hakkında bilgilendirmede bulduklarını ifade etmişlerdir.

Kullanılmayacak durumdaki eşyaların bağış diye verilmesi insan onurunu kırıcı davranışlardan bir diğeridir. Fakat buna rağmen bazı bağışçılar, kullanmadıkları ve kullanılmayacak durumda olduğu için yerel halktan olan ihtiyaç sahiplerine veremedikleri ama atmaya da kıyamadıkları eski eşyalarını Suriyelilere verebilmektedirler. STK temsilcileri bu tarz bağışta bulunanların aslında kendi evlerindeki çöpe atacakları eşyaları kendilerine çıkarttırmış olduklarını düşünmektedirler.

Yani adam gerçekten Türk'ün kabul etmeyeceği bir yardımı "Bu Suriyelilere..." diyebiliyor mesela. Zaten işi bitmiş eşyasının. Anlatabildim mi? Bir yıl kullanmış, on yıl kullanmış, kırk yıl

kullanmış, kullanacak hali kalmamış. “Bunu Suriyeliye verirseniz abi, size vereyim.” filan diyor. Biz de genelde o tür yardımları kabul etmiyoruz. Yani insanın kullanamayacak eşyalarını sırf kendi evlerinden çıkartmak için, aşağıya indirmeye erindikleri için bize “Gelin kardeşim size bağış yapacağız.” veya “Şunu alın bir ihtiyaç sahibine verin.” deyip de bize evdeki pisliğini boşalttıran insanlar oldu maalesef (K.O.).

Mesela en başta kabul ediyorduk ama baktık ki insanlardan ikinci el eşyayı, işte evinden çöpe atacağı eşyayı getirenler de oluyor. “Muhtaç değil mi? Giyer. Buna ihtiyacı var.” düşüncesiyle... Yani evinden çöpe atması gereken eşyayı getirenleri gördük. Ve bu noktada daha keskin kararlar aldık. Mesela şu an ikinci el elbise kabul etmiyoruz (S.O.).

d) Üstenci Tavrı

STK yetkilileri, karşılaştıkları sorunlardan birinin de bağışçıların üstenci tavırları olduğunu belirtmişlerdir.

Biz gittiğimiz zaman, yardım istediğimiz zaman, değişik bir ruh haline dönüyorlar. Adam şunu rahat söyleyebiliyor: “Bu benim zekâtım. Bunu şöyle yapacaksın, böyle kullanacaksın.” Sanki onun emir eriymiş gibi (S.O.).

En son geçenlerde birine gidelim denildi. Bir rakam istendi. On beş bin lira vermeyi taahhüt etmiş. Ben naz yapmışım kendime göre... Ahmaklık yapmışım da sonradan anladım. Dedim ki: “Abi ya onu yirmi yapsan olmaz mı?” Dedim ya... Benim bir akrabam aynı zamanda bir de. Beni yakinen tanır. Bana “Olmazsa sana

fabrikanın anahtarını vereyim” dedi. Ya sen malının pisliğini temizletiyorsun kardeşim bizlere (S.D.).

Pek çoğu maddi bir karşılığı olmaksızın faaliyet yürüten STK gönüllülerine karşı takınılan üstenci tavır, onları üzmemekte, motivasyonlarını düşürmektedir. Bir başka örnek olarak yapacağı bağışı kendisi dağıtmak isteyen ama ihtiyaç sahiplerini tespit edemediği için STK’ya başvuran bağışçının rencide edici üslubunu anlatan şu ifadeler dikkat çekicidir:

“Sen önüme düşeceksin. Ben kendim vereceğim.” (S.C.).

e) Kayıt Altına Alınmaktan Çekinme

Bağışçılara ilişkin STK’lar’ın karşılaştığı bir başka sorun alanı da bazı bağışçıların, bağış makbuzu gibi belgelerle kayıt altına istememeleridir. Bağışçıların herhangi bir şekilde kayıt altına alınmak istememelerinin iki temel gerekçesinin olduğu ifade edilmiştir:

- Bağışçının, yaptığı bağışın Allah ile kendi arasında kalmasını istemesi, gösteriş yapmış olmaktan çekinmesi.

- Bağışçının, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası, STK’lara yaptığı bağış nedeniyle yasadışı bir örgütle iltisaklı görülme endişesi.

Yardım kuruluşuna zekâtını, sadakasını ihtiyaç sahiplerine dağıtması için teslim edecek kadar güvenen bazı bağışçılar,

bağış için adına makbuz kesilmek istenildiğinde ilgili STK'nın adının yargısal süreçlere karışabileceği endişesi taşıyabilmektedirler. Bağışçı burada psikolojide yaklaşma çatışma denilen (Baymur, 1994, s. 92) bir ikilemde kalmaktadır. Bağışta bulunduğu kuruluşa bağışını emanet edecek kadar güvenmekte fakat adını vermekten korkmaktadır. Özellikle kamu çalışanlarında daha yoğun karşılaşılan bu durum, STK'larda girdileri kayıt altına alma güçlüğü oluşturmaktadır. Gelen bağışın miktarı, kimden geldiği gibi bilgilerin hassas bir şekilde işlenmesi, kuruluşun şeffaflığı ve hesap verilebilirliği açısından önem arz etmektedir. Bağışçının adının geçmesini istemediği durumlarda ise STK, bu bağışı ya reddetmek ya da anonim isimlerle kaydetmek zorunda kalmaktadır. Bağış reddedildiğinde ihtiyaç sahibi insanlar için oluşan bir imkân geri çevrilmiş olacaktır. Anonim isimle bağış makbuzu kesildiği durumda ise mali denetimlerde güçlükle karşılaşılabilecektir. “Bağış yaptıktan sonra adına bağış makbuzu kesilmesini istemeyen oluyor mu?” sorusuna katılımcı kuruluş yetkililerinin verdikleri cevaplar karşılaşılan sorunu daha açık ifade etmektedir.

O, FETÖ olaylarından sonra çok oldu, evet. Önceden de şu vardı: Vatandaş, “Rabbim bilsin. Ben kendimi afişe etmek istemiyorum.” diyordu (M.G.)

“Hocam lütfen benim ismimi almayın.” diyor. Burada aslında çok güzel bir iyi niyet var. Bir başka örnek, malum vaktiyle bazı dernekler çok olumsuz şeylerle anıldığı için ‘ola ki zaman döner, yarın bu dernek de bir hesaba çekilirse benim ismim orada anılmasın, bilinmesin’ niyetiyle... (S.C.)

Bu belki yaşadığımız en ciddi sıkıntılardan birisi. Özellikle 15 Temmuz'dan sonra bunu daha fazla yaşamaya başladık. İnsanların dini cemaatlere, tarikatlara bakış açısı özellikle 15 Temmuz'dan sonra ciddi manada değişti. Memur bağışçı çevresinde bu tarz hassasiyetleri görüyoruz. Yani “Ben yardım yapayım ama benim adım geçmesin.” işte “Benim adıma sen yatır.” gibi bu tarz isteklerde bulunan oluyor (S.O.)

Bağışçılarımız daha önce yaşanan olaylardan dolayı isim ve T.C. vermek istemiyorlar bize. (S.D.)

Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın teftişi esnasında bu tür anonim makbuzlar nedeniyle sorun yaşayan STK'lardan birinde, teftiş sonrası gerçekleşen hadise, olayın trajikomik yanına işaret eden ilginç bir örnektir.

Bizim buraya Ankara'dan denetlemeye geldiler. On beş gün burada kaldılar. Sıradan Müfettişler değil bunlar. Tek tek makbuzlara baktılar. TC'leri kontrol ettiler. TC'leri olmayanlar için ceza yazmak istediler. Bak bunları yaşadık. Her şey bitti. Rapor tuttular gidiyorlar. Hakikaten takdir ettiler yani. “Çok güzel.” dediler. “Gerçekten biz böyle bir sistemi çok az denetlemede görebiliyoruz.” diye övdüler. Çıkarttı bir tane abi, bir yüz lira verdi. “Abi isim...” “Benim adıma yazma.” dedi. Bak vallahi böyle...

“Benim adımı yazma. Orada kendi adınıza kesin, bunu benim bağışım olarak kabul edin.” dedi. Kendi adını ve kimlik numarasını vermeden bize bir de bağış yaptı yani. (S.D.)

Alan El: STK’ların Yardım Edilenlerle İlgili Karşılaştıkları Sorunlar

Yardım edilenlerin, meselenin mağdur, muhtaç ve mahcup tarafı oldukları en baştan ifade edilmelidir. Yardım edilen insanlar, içinde buldukları durumda bulunmayı istemedikleri gibi yardım talep eder pozisyonda bulunmaktan da rahatsızlık duymaktadırlar. Bu gibi nedenlerden olsa gerek STK’ların, gerçek ihtiyaç sahipleriyle ilgili karşılaştıkları sorunların az sayıda olduğu söylenebilir. Karşılaşılan sorunların çoğunun, bağışları bir geçim kaynağı haline getiren “profesyonel muhtaçlar” ile yaşandığı görölmüştür.

Yardım kuruluşlarının hedef kitlesini ihtiyaç sahibi insanlar oluşturmaktadır. Bağışın kabulünden başlayıp, ihtiyaç sahibinin belirlenmesi ve yardımın ona ulaştırılmasıyla sonlanan süreç büyük bir organizasyon, sistemli ve özverili bir çalışma pratiği gerektirmektedir. STK’lar, iş yüklerinin büyük bir kısmını işgal eden yardım edilenlerle ilgili süreçlerde birtakım sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Söz konusu Suriyeliler olduğunda ise rutin sorunların üzerine yenileri de eklenmektedir. Yapılan görüşmelerde yardım kuruluşlarının

yardım edilenlerle ilgili karşılaştıkları sorunların, yalan beyan, güvenlik ve mahremiyet endişesi, ihtiyaç fazlası bağış alma, kayıt dışı kalmak isteme olmak üzere dört temel alanda yaşandığı tespit edilmiştir.

a) Yalan Beyan

Yardım edilenlerle ilgili en çok karşılaşılan sorunun yalan beyan olduğu görülmektedir. STK temsilcilerinin ifadelerinde, profesyonel muhtaçların dışındaki ihtiyaç sahiplerinde görülen yalan beyanın, STK'lar tarafından bireyin kendini güvende hissetme ihtiyacının bir yansıması olarak kabul edildiği ve bir yere kadar anlayışla karşılandığı görülmüştür.

En çok karşılaştığımız sorun maalesef yalan beyan. Tabi “Sen yalan söylüyorsun.” da diyemiyorsun. Ama yüzde doksan dokuz bu ifadeleri, mağduriyetin, mazlumiyetin, muhtaçlığın verdiği bir söz olarak görüyoruz; o insanlara karşı (değerlendirmeler sırasında) çok da aşırı mesafe koymuyoruz (S.C.).

Yaşyoruz bunları şimdi. Bunları ben normal karşılıyorum. Yani şimdi arkadaşlar bu konuda benden daha şeyler, kötüler. Ben biraz daha yumuşağım bu noktada bana göre. Onlar yalana tahammül edemiyorlar sanki? Bak kardeşim, yani kendini onun yerine koyun ya (S.D.).

Yalan beyan türlerinden biri, hanede çalışan olduğunun gizlenmesi olarak belirtilmiştir. Sigortalı olarak çalışabilme

haklarının gecikmeli olarak verilmesinin oluşturduğu alışkanlıkların da etkisiyle Suriyelilerden sigortasız çalışmaya devam edenler bulunabilmektedir. Geçici koruma belgeleri olmayanların kaçak durumunda olmaları nedeniyle bir işyerinde sigortalı olarak çalışma hakları bulunmamaktadır. Bazı işverenler Suriyeli elemanlarını sigortalı olarak çalıştırmak istememektedirler. Bazı aileler, gelen yardımlardan da faydalanabilmek için hanede çalışan olduğunu gizleyebilmektedirler. Bu durum da STK'lar açısından tespitlerde isabetin önüne geçmektedir.

Suriyeli ailelerde özellikle şimdi çok yaygın, çocuk mesela on beş, on altı yaşına girdiği an hani bir yere gönderip çalıştırıyorlar. Onlara çalışmıyor diyorlar. İş güç yok diyor. Ama çalışıyor (S.O.).

Yardım edilecek ailenin gerçekten ihtiyaç sahibi olup olmadığı; ihtiyaç sahibiyse ihtiyacının tespitinin yapılabilmesi için yardım kuruluşları tarafından, ilgili ailenin yaşadığı eve tespit amaçlı ziyaretler düzenlenmektedir. Bu ziyaretler esnasında karşılaşılan en sık sorunlardan biri kapısı kilitli odaların bulunmasıdır. Söz konusu aileler tarafından bu odaların kapıları açılmak istenmemekte ve odanın içinde ev sahibinin eşyaları olduğu beyan edilmektedir. Tespit için gidilen evdeki kilitli odaların varlığı STK görevlilerini zora sokmakta, araştırmasını tamamlayamamasına neden olmaktadır. Kapısı kilitli odalar, yardım kuruluşları için hep bir soru işareti

oluşturmaktadır. Genelde gıda veya çeşitli eşyanın stoklandığı bu odalar, STK'ların ihtiyaç sahibi ile arasındaki güvenin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu saklama işlemi bazen, özellikle müstakil evlerde, evin içindeki odalara değil de evin bahçesinde bulunan farklı yapılarda olabilmektedir. Görüşme yapılan STK yetkilileri “Kilitli odalarla karşılaşıyor musunuz?” sorusuna şöyle cevap vermişlerdir:

Problem şu. Mesela kilitli odalar oluyor. Çünkü oradan belki kaçak sigara paketleri var. Belki orada uyuşturucu var. Belki orada stoklanmış gıda var. Bilmiyoruz. Kilitli oda olduğu zaman eleman raporunu olumsuz yazıyor. Mutfak istediği kadar boş olsun. Zile basılıyor. “Kim o?” “Dost Eli’nden geldik inceleme için.” Dost Eli’nin geldiğini fark edince, kapı 10-15 dakika açılmıyor. O süreçte buzdolabı boşaltıldı. Gıdalar saklanıyor. Bizim elemanlar da illaki buluyorlar yani ne kadar saklansa da onu buluyorlar (gülüyor) (M.G.).

Genelde odanın birisi kapalı olur. Ve derler ki “Bu, ev sahibine ait.” Hiç alâkası yok. Bu insan burayı, aldığı malzemeleri bir saklama, depolama odası olarak kullanıyor (S.C.).

Mutlaka özellikle ailenin girilmesini istemediği odalar oluyor. Ama bizde karar aşamasında tabi o soru işareti oluyor (S.O.).

Evet, açtırıyoruz. Bazen “Bu oda bana ait değil. Ev sahibinin eşyaları var filan.” Yani hep aynı hikâye... Biz o kapıyı açmışsak mutlaka orada stoklu ürünleri gördük. Zaten ev eşyası ev sahibine ait olan çok az olmuştur. Ama mesela gördüğümüz çift

buzdolapları, çift fırınlar, beyaz eşyalar, tüpler, halılar gıda maddeleri çok tabi (S.D.).

b) Güvenlik ve Mahremiyet Endişesi

STK'lar tespit ziyaretleri esnasında birtakım güvenlik kaygısı taşımaktadırlar. Söz konusu kaygılardan biri, kadın görevlilerin güvenliğidir. Bu kaygıyla kuruluşlar, ziyaretler esnasında özel durumlar dışında kadın görevli bulundurmamaktadırlar. Türk toplumunda normal şartlar altında bir eve, o evin erkeği olmadan yabancı bir erkeğin girmesi hoş karşılanmadığı için, erkek personel söz konusu eve girmeye çekinmektedir. Ama yaşanan tecrübeler sonucu ortaya çıkan güvenlik endişesi nedeniyle, bu rahatsızlık bir kenara bırakılmak zorunda kalınmıştır.

Çünkü bayanların olmaması gerekiyor. Neden? Gidildiğinde örneğin yapılan müracaatta diyor ki, "Eşim şehit". Ne yaparız? İnanırız. Zaman zaman bayan olarak gittiğimizde evde erkekle karşılaşabiliyoruz. O da risk. Nahoş bir durum... Bir bakıyorsunuz bir perdenin arkasından orada ayak gözükmüyor. Gizlenmiş. Veya evin balkonunda bir yere gizlenmiş (M.G.).

STK'ların güvenliğe dair kaygılarından biri de olası bir şikâyet durumunda hukuken zor durumda kalma endişesidir. Yasal olarak zor durumda kalmamak için kuruluşlar, tespit ziyareti yapacağı aileye başvuru esnasında bir form

doldurmaktadırlar. Bu formda aileye, yardımda bulunmaya uygun olup olmadıklarının tespitinin yapılabilmesi için evlerine STK görevlileri tarafından ziyaret gerçekleştirileceğine, gelen görevli tarafından gerekli görülmesi durumunda evin bütün hatlarıyla teftişe tabi tutulacağına dair bilgilendirme yapılmaktadır. Okuyup bilgilendikten sonra yardım talebinde bulunan kişi eğer formu imzalarsa beyan edilen şartları kabul etmiş olmaktadır.

Mobil uygulama üzerinden, benim evime girmeye benim hakkımda işte araştırma yapılmasına, evime bakılmasına, içine girilmesine veya benimle ilgili tahkikat yapılmasına izin veriyorum, müsaade ediyorum gibisinden bir buton oluşturduk. O sıkıntıyı o şekilde çözmeye çalıştık (K.O.).

Yardım talebinde bulunulan eve tahkikata gidecek ekipler genelde erkelerden oluşturulduğundan, o hanenin gerçekten ihtiyaç sahibi olup olmadığının tespiti için eve girdiklerinde hem aileyi endişelendirmek ve mahremiyet konusunda rahatsız etmekten çekinmekte hem de kendilerine yönelik olumsuz bir ithamda bulunulmasından korkmaktadırlar. STK'lar bu endişeleri gidermek için birtakım önlemler almaktadırlar. Başvuru esnasında onam metni imzalatmak, ziyarete en az iki kişi gitmek, ekibi yaşı olgun ve güvenilir kimselerden oluşturmak, gerektiğinde ekibe kadın görevli dâhil etmek, gerektiğinde ziyaret edilen ailenin

komşularından veya yakınlarından refakat etmelerini sağlamak bu önlemlerden bazıları olarak gösterilebilir. Alınan bu önlemlerin de etkisiyle olsa gerek STK'ların mahremiyet konusunda sorun yaşamadıkları görülmüştür.

Zaten biz tek kişi gitmiyoruz. Mutlaka iki kişi oluyoruz. Yanımızdaki o kadın da sıkıntı duymasın diye “Komşunu çağır.” diyoruz mesela. Baktık kadın çok genç veya işte yalnız çocukları küçükse “Abla komşunu çağır. Komşun da gerekirse yanımızda olsun.” Hem ona bir güven gelsin hem de biz kendimizi de güvene alalım (K.O.).

Buradaki ilk başvuru esnasında mutlaka o mahremiyeti gözetmeye çalışıyoruz. Kişinin özel bir durumunun olduğunu tespit ettiğimizde ona göre yaklaşıyoruz. Mesela bazısı “Bana kadınlar gelsin.” diyor. O öyle istediği için kadınları gönderiyoruz. Hâlbuki evde kocası var. O bizimkiler gittiğinde kocası evde oluyor. Biz genelde giden arkadaşları tembihliyoruz. Evde bir erkek varsa, sizin girmenizi uygun görmüyorsanız dönün. Biz başka bir şekilde hallederiz. Kendi arkadaşlarımızı düşünüyoruz (S.O.).

İhtiyaç sahibi talepte bulunuyor. Biz orada yazılı bir evrak alıyoruz. “Sizin evinize geleceğiz, araştıracağız.” diyoruz. O da onu kabul ediyor. Yani bir de bir müfettiş gibi polis memuru gibi davranarak haddimizi aşıyoruz belki ama bize emanet edilen ürünler var. Biz mümkün olduğu kadar en iyi şekilde, en güzel şekilde, en ihtiyaç sahibi aileyi tespit için bunları yapıyoruz. Bilmiyorum ne kadar doğru. Sonuçta bir mahremiyete tecavüz var. Ama bunun

evvelinde, kanun karşısında sıkıntıya girmeyelim diye bir yazılı imzasını alıyoruz. Araştıracığımızı söylüyoruz, kabul ediyor (S.D.).

c) İhtiyacın Fazlası Bağış Alma

Kendini güvende hissetme duygusu bazen ihtiyaç sahibini, yaşam kültürüne uymayan, kullanamayacağı eşyayı, damak tadına uymayan, ihtiyacının olmadığı, yiyemeyeceği gıdayı almaya sevk edebilmektedir. Ancak bu istismarı yapanların genellikle profesyonel muhtaçlar oldukları görülmüştür. Alınan ihtiyaç fazlası aynı yardımlar, satılıp paraya dönüştürülebilmektedir. Bu durum toplum tarafından da takip edilmekte ve STK çalışanları uyarılmaktadır. İhtiyaç fazlası alınan aynı yardımların satılması sorununu besleyen temel faktörlerden biri, ileride de değinileceği üzere, aynı alanda çalışan STK'lar arasındaki eşgüdüm eksikliği olarak görünmektedir.

İhtiyacı olmadığı halde yardım talep eden, bu işi devamlı alışkanlık haline getirmiş, devamlı derneklerden geçinmeye çalışan insanlar var (K.O.).

Bu aile çok büyük bir ihtimalle işte benden alıyor. Sosyal Yardımlaşma (Vakfı)'dan alıyor, Kızılay'dan alıyor, ELBİR'e gitti oradan alıyor. Zaten ayda bir yedi sekiz koli giriyor eve büyük ihtimalle. Fazlasını, ihtiyaç duymuyor, satıyor artık onu yani (S.O.).

Burayı atlama tahtası olarak kullanıp Avrupa'ya geçebilirim diye gelmiş. İlk zamanlar bunlara gıda desteği sağladık. Eşya desteği sağladık. Daha sonra sıfır eşya vermekten vazgeçtik. Çünkü adam üç ay sonra senin eşyalarını, on bin liraya alıp verdiği eşyayı, bin liraya sattı koydu gitti. Sonra baktık ki benim vereceğim eşyayla başkası on beş yirmi sene yaşarken, bu adam satıp satıp gidiyor. (M.S.)

d) Kayıt Dışı Kalmak İsteme

İhtiyaç sahiplerini tespit etmede ve yardımları ulaştırmada STK'ları en çok zora sokan konulardan biri de kayıt dışılık olarak belirtilmiştir. Kimliksiz olma, kaçak binalarda ikamet, kira sözleşmesi olmaması gibi örnekler bunlardan birkaçıdır. Kimliksiz olanlar, devletin sağladığı hiçbir imkândan faydalanamamaktadır. Devlet, bütün geçici koruma altındakilerin geçici koruma kimlik belgesini almasını istemekte; almayanlar kaçak olarak görülmektedir. Kimlik başvurusunda bulunup başvuru sonucunu bekleyenler için başvuru belgesi de geçici olarak yeterli görülebilmektedir. Örneğin kaçak Afganların, bu tür bir geçici koruma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Bu nedenle özellikle günümüzde STK'ların, kimlik olmadan başvuru yapılması sorunuyla karşılaştığı kesimi daha çok Afgan, Özbek gibi ülkenin doğusundan kaçak yollarla gelenler oluşturmaktadır. Suriyeliler içinse açık kapı politikası gereği,

geçici koruma hakkı sağlanmıştır. Geçici koruma kimlik başvurusu hakkına sahip olmalarına rağmen kimlik başvurusunda bulunmayan kimselere karşı STK'lar şüpheyile yaklaşmaktadır.

Şimdi emniyet sürekli bize telkinde bulunuyor. “Sakın kimliği olmayanların müracaatını almayın. Veya günü geçmiş olanları mutlaka bize yönlendirin. Yeniden kimlik güncellemeleri yapılınsın.” Bu doğru. Bunu yapmamız lazım. Vatanımız için bunu yapmamız lazım. Biz o mühürlü kimliği görünceye kadar bir şey yapamıyoruz. Bu da insanları mağdur ediyor. Mülteci mağduriyeti bu da... Ama uygulama doğru mu? Kesinlikle doğru. Çok doğru bir uygulama. Yani biz buna çok riayet ediyoruz. Belki bazen hani bu noktada eleştiri de alıyor olabiliriz. Ama eğer vatansa önce bunu yapmamız gerekiyor (M.G.).

Yani gelen kişiler başvuru yapmıyorlar. Kimlik almak istemiyorlar. Bunun sebebini tabi biz bilemeyiz ama eğer Göç İdaresine gidip kimlik almak istemiyorsa, biz buna mesafeli olmak zorunda kalıyoruz (S.D.).

Kayıt dışı olma sorununun bir başka yönü de kaçak binalarda ikamet. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin oturacak düşük maliyetli mesken ihtiyaçları, yerli halkın kaçak yapılarını kiralama yoluna gitmeleri sonucunu doğurmuştur. Kaçak binada oturmanın, geçici koruma altındakine getirdiği birtakım mağduriyetler olduğu gibi STK'ların da işlerini güçleştirmektedir.

Dört yıldır aynı adreste oturuyor. Bana yardım almaya müracaat için geldiğinde, adreste kapı numarası yani beyan ettiği kapı numarasında üçte oturuyor gözüküyor. Arkadaşlarımız üçe gidiyor. İkamette üç yazıyor. Çünkü beyanı öyle. Üçe gittiğinde arkadaşlarımız, oradan Türk aile çıkıyor. Biz ısrarla diyoruz ki bak kardeşim sen burada oturmuyorsun. Bize dürüst söyle, burada farklı birileri oturuyor. Bize yanlış ikamet getirmişsin. Orada onun mağduriyeti devreye giriyor. Eğer biz onu anlamadan yönlendirsek onu mağdur etmiş oluyoruz. İşte muhtarını arıyoruz, konuşuyoruz. Diyor ki: Nüfusa ne beyan ettiyse o. Ev sahibini arıyoruz. Bir bakıyorsun orası kaçak daire (M.G.).

Suriyelilerin meskenlerine ilişkin bir başka sorun da kira sözleşmesi yapılmaması. Suriyelilerin bazıları ya kendilerinden ya da ev sahiplerinden kaynaklı gerekçelerle kira sözleşmesi yapmamaktadırlar. Bu da STK'ları gerek adrese ulaşımında gerek söz konusu ailenin ihtiyaç sahibi olup olmadığının tespitini yapmakta zora sokmaktadır.

Mesela kira en büyük problemlerden birisi... Yani çoğu işte bir kira sözleşmesi yapmıyor yazılı olarak. Sözlü olarak kira sözleşmesiyle oturuyor. Ama mesela geliyor buraya işte "1.500 lira benim kiram." diyor. Tabi oraya gidiyoruz, 1.200 diyor mesela. Burada ne söylediğini unutuyor. Böyle olunca da ya "Bu kişide bir tutarsızlık var." diyoruz Değerlendirmemizi haliyle ona göre yapıyoruz. Diğer verdiği bilgilerle vesaire ölçmeye çalışıyoruz (S.O.).

Görüşme yapılan kurumlardan bazıları ihtiyaç sahibi ailelere elektrik, su gibi aboneliklerin faturalarında da destek

sunmaktadır. Ancak adresteki aboneliğin farklı isim üzerine kayıtlı olduğu ailelerle karşılaşabilmektedirler.

Yukarıda belirtilen temel sorun alanları dışında yardım kuruluşlarının dikkat çekmek istediği bir başka konu da bazı Suriyelilerin, bu kuruluşların yaptıkları yardımları Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumların finanse ettiği yanlış bilgisine sahip olmalarıdır. Türkiye'deki ve Konya'daki STK yapılarını bilmediklerinden olsa gerek bu kuruluşların gelirlerinin vatandaşlardan gelen bağışlar değil de AB veya BM'nin sağladığı fonlar olduğunu; dolayısıyla STK'ların Suriyelilere mecburen yardım etmek zorunda olduklarını düşünebilmektedirler.

Bizim gözlemleyebildiğimiz bir de şu var. Bu göçmen aileler, mülteci aileler bizim gibi yardım eden kuruluşları sanki onlara mecbur yardım edecekmiş gibi gözlemliyorlar. Mesela "Yurt dışından gelen paraları bize veriyorsunuz (zaten)." havası da var onlarda (S.O.).

Karşılaşılan sorunların çoğu, on yıllık süreçte karşılaşılmış olan sorunlardır. STK'larla yapılan görüşmelerde yetim ve dullar dışında Suriyelilerin çoğunluğunun geldikleri ilk dönem sonrasında kendi geçimlerini karşılamaya başladıkları ve artık muhtaç durumda olmadıkları görülmektedir. Haliyle STK'ların

Suriyeli ihtiyaç sahipleriyle ilgili karşılaştıkları sorunlar da aynı ölçüde azalma eğilimine girmiştir.

Sonuç

Türkiye, ülkelerindeki savaştan kaçan Suriyelilerin en çok tercih ettiği ülkedir. Suriyeliler, Türkiye'yi transit ülke olarak görmemekte bilakis hedef ülke olarak görüp yerleşim sağlamaktadırlar. İç savaşın uzaması, Suriyelilerin geri döneceklerine dair beklentileri boşa çıkarmıştır. Bu da beraberinde toplumda birtakım huzursuzlukları getirmiştir. Tarihin seyri açısından oldukça kısa sayılabilecek on yıl gibi bir sürede, yaklaşık dört milyon insanın gerçekleştirdiği göçün, bir toplumda olumsuz yansımalarının olması kaçınılmazdır.

Ülkemize göç etmek zorunda kalan ve farklı şehirlere yerleşen Suriyelilerin, en çok tercih ettiği şehirlerden biri de Konya'dır. Konya halkı, günümüzde nüfusunun yüzde beşini oluşturan Suriyelilere, göç etmeye başladıkları ilk günlerden itibaren kucak açmıştır. Onların önce acil barınma ihtiyacına pratik çözümler üretilmiş sonraki aşamada kendi kendilerine yaşamlarını sürdürebilecekleri imkânlar oluşturulmuştur. STK'lar göçün başladığı ilk andan itibaren aksiyon almış ve Konya halkı ile zor durumda olan, barınak, yiyecek, giyecek, temizlik maddesi vb. temel ihtiyaçları temin edemeyen mağdur Suriyeliler arasında köprüler kurmuşlardır.

Suriyelilere yardımda bulunan STK'lar bu yardım sürecinde dikensiz bir yolda yürümektedirler. Yardım kuruluşları faaliyetlerini, bağışçılardan bağışın toplanması, ihtiyaç sahibinin tespiti, ihtiyaçların analizi, yardım malzemelerinin temini ve taksimatının yapılması ve yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması olmak üzere çok aşamalı bir süreçte icra etmektedirler. Haliyle bu süreçte çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bu araştırma, Suriyelilere yardımda bulunan STK'ların bağışçı ve bağış alan kimselerle yaşadıkları sorunlara, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği marifetiyle Konya'da bu alanda faaliyet yürüten beş STK'nın yetkilileri ile gerçekleştirilen görüşmeler üzerinden ışık tutmaya çalışmaktadır.

Türk halkı yardımseverliği ile tüm dünyaya örnek olmaktadır. Yapılan bağışların STK'lar aracılığıyla yurt iç ve yurt dışında doğru adreslere ulaştırılmasının bu örneklikte payı büyüktür. STK'ların organizasyondaki başarıları, bağışçıların güvenlerini kazanmalarını sağlamış ve bu güven gerek bağışçı sayısının gerekse bağış miktarının artmasını sağlamıştır. Bağışçı ile STK arasında güvene dayalı bir ilişki olsa da bazı sorunların olması kaçınılmaz olacaktır. Söz konusu Suriyeliler olunca, bu sorunların türü ve miktarında farklılık olduğu gözlenmiştir.

Tüm dünyada yeniden yükseliŖe geçen ırkçılık, Türkiye’de de gündelik politik çıkarlar uğruna kprtlmektedir. Bir türlü istikrara kavuŖamayan ve yakın zamana kadar da kavuŖamayacak gibi duran bir coğrafyada bulunan Türkiye, bölgesinde adeta bir istikrar adası gibi durmaktadır. Hayatta kalma içgüdüsüyle veya daha rahat bir yaŖam amacıyla Ortadoğu ve Orta Asya’dan Türkiye’ye gelen farklı ırklardan milyonlarca insan, ırkçı politikalar için mümbit bir zemin oluŖturmaktadır. Bu tartiŖmalardan doğrudan etkilenenler ise Türkiye’ye sığınan mağdur ve mazlum insanlar olmaktadır. Zira ırkçılık, yardımsever Müslüman Türk halkını da etkilemektedir. Siyasi ve ideolojik çıkarlarla üretilen ırkçı tartiŖmalar, ırk kaygısı gütmeksizin yapılan bađiŖlara zaman zaman gölge dŖrmektedir.

Irkçılığın toplumda yayılması ve doğurduğu sorunlar noktasında çözüm üretmesi gereken ana unsur, beklendiği üzere iktidar değil toplum olmalıdır. Bunun için yardım faaliyetleri yürüten kuruluŖlar baŖta olmak üzere tüm STK’ların inisiyatif alması gerekmektedir. Yapılacak eŖitli faaliyetlerle ırkçılığın ve nefret söylemlerinin zararları anlatılmalı; toplumun Suriyelilere ya da farklı milletlere mensup insanlara karŖı nefret söylemi üreten siyasilere, yazılı ve görsel medya içeriklerine ve sosyal medya hesaplarına itibar etmemesi sağlanmalıdır. Türk toplumunun geleneksel

kodlarında var olan ensar ve uhuvvet anlayışının güçlü bir şekilde yerleşmesini sağlayacak çeşitli sosyal ve sanatsal etkinlikler yapılmalı; dijital içerikler üretilmelidir. Toplumda bu sayede artacak olan duyarlılık ve merhamet, devlet yönetimini gündelik siyasi tartışmaların ekseninin dışında durma ve insanlığa örnek olarak atılan adımların devamını sağlama noktasında destekleyecektir.

Devletin de Suriyelilere ve diğer mazlum yabancılara karşı nefret içeren ve toplumu yabancılara karşı kışkırtma amacı taşıyan her türlü eylem ve söylemin üzerine insani erdemler ekseninde ivedilikle gitmesi; özellikle bu suçu işleyen sosyal medya hesaplarına gereken yaptırımların uygulanması gerekmektedir. Aksi takdirde büyük bir kısmının geri dönmeyeceği artık kabul edilmesi gereken Suriyelilerle uyum içinde yaşama pratiği zedelenecek, sonraki yıllarda Türkiye için sürekli kaşınacak bir yara daha oluşacaktır.

Yapılan görüşmeler sonucunda yardım kuruluşlarının titiz bir şekilde çalıştığı, sahayı iyi tanıdıkları hem bilgi hem yöntem açısından bireysel aktörlere göre daha adil bir taksimat yaptıkları görülmektedir. Bağışçıların bağışların taksimatı konusunda STK'ları zor durumda bırakacak şartlar ileri sürmeleri, kuruluşların taksimatına müdahalede bulunmaları,

bağışçı-yardım kuruluşu-yardım alan üçgeninde oluşan ahengin bozulmasına neden olmaktadır.

Yardım kuruluşlarının bağışçılara, yardım edilen kişilerin mahremiyetini koruyarak bilgilendirmelerde bulunması, yardımların sürdürülebilir olması ve bağışçının manevi doyum yaşayabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Kuruluşlar, kimi zaman son kullanma tarihi geçmiş gıdalarla kimi zaman da hiçbir kullanım değeri olmayan eşyalarla bağış adı altında karşılaşmaktadır. İnsan sağlığına tehdit oluşturan ve insan onuruna yakışmayan bu durum, STK'ları rahatsız etmekte ve zor durumda bırakmaktadır.

Görüldüğü kadarıyla bağışçıların bir bağışta bulunurken bunu ya yapmaları gereken bir ibadet olan zekât görevini yerine getirmek ya da Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla nafîle bir ibadet olan sadaka niyetiyle yapmaktadırlar. Gelir düzeyi yükselen toplumlarda asıl mesele bu bağışların kime verileceğidir. Bu noktada yardım kuruluşları bağışların dağıtımını hususunda sistemli, profesyonel ve veri tabanlı bir yöntemle çalışarak aslında çok önemli bir toplumsal ihtiyaca cevap vermektedirler. Bu aynı zamanda bağışçıların yaptıkları bağışların doğru adrese ulaşımını sağlamak açısından da önem arz etmektedir. Söz konusu STK'ların, bu hususu tam kavrayamamış bazı bağışçıların yardım kuruluşları ve

görevlilerine karşı üstenci tavırlarından muzdarip oldukları görülmektedir.

15 Temmuz darbe girişiminin, STK'lar üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu darbe girişimi sonrasında toplumda STK'lara karşı güven problemi yaşanmış; bu da yardım kuruluşlarına bağışları azaltmıştır. Araştırma kapsamında görüşülen STK'lar, herhangi bir cemaatle veya dini grupla iltisakları olmadığından bu süreçten bağışların miktarı konusunda çok fazla etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Ancak bu girişimler söz konusu STK'larda farklı bir sorun oluşturmaktadır. Bağışçılar iyi niyetle yapmış oldukları bağışlar nedeniyle yasal bir takibata uğramaktan endişe etmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre suç olmayan bir davranışın, herhangi bir statüko değişimi sonrası suçlu kabul edilmek veya bir terör örgütüyle iltisaklı sayılmak için delil olarak gösterilmesinden endişe duyan bağışçılar, isimlerinin kurumsal kayıtlarda görünmesini istememektedirler. Yapacağı bağışı teslim ederken ilgili kuruluşa güvenen bağışçı, adına bağış makbuzu düzenlenmek istendiğinde güvensizlik yaşamaktadır. Bağışçının böyle bir ikileme girmemesi, bağış yaparken kendini huzursuz hissetmemesi ve yaptığı bağışın şeffaf bir şekilde kayıt altına alınabilmesi için gerekli yasal güvenceler sağlanmalıdır. Aksi takdirde STK'lar, yapılan bazı

bağışları kayıt altına alamamakta; geçirilen teftişlerde sorunlar yaşamaktadırlar.

Yardım kuruluşları, bağış alanlardan bazılarının ihtiyaç fazlası ürün alabilmek için yalan beyanda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Yalan beyanda bulunanların veya ihtiyaç fazlası yardım alanların çoğunluğunu, yardımlardan geçinmeyi bir hayat tarzı haline getirmiş kimselerin yani “profesyonel muhtaç”ların oluşturduğu anlaşılmaktadır. Profesyonel muhtaçlar çoğu zaman gelen fazla aynı yardımları satıp nakde dönüştürmektedir. Bu suistimal durumu bazen gerçek muhtaçlar üzerinde olumsuz yargıların oluşmasına neden olmaktadır. Yalan beyanda bulunanların veya ihtiyaç fazlası yardım alanların bir kısmını ise kendini güvende hissetmek duygusuyla, sonraki günlerde kullanmak üzere fazladan yardım almak isteyen ihtiyaç sahibi kimseler oluşturmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için geçici koruma altında bulunan ihtiyaç sahibi Suriyelilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak kalıcı politikalar belirlenmelidir. Ayrıca STK’lar arasında eşgüdüm ve ortak veri ağı, yardımları bir geçim kaynağı olarak görenlerin önüne geçilmesine katkı sağlayacaktır.

Suriyelilerin kaçak binalara yerleşmeleri veya kira sözleşmesi yapmadan ev kiralamaları, STK’ların tespit ve tevzi işlemlerini

zora sokmaktadır. Sağlıklı barınma imkânlarının oluşturulması hem oluşabilecek suiistimallerin hem de kayıt dışılığın önüne geçecek önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, A. (2020). Suriyelilerin Uyum Sürecinde Devlet Kurumları ve STK'ların Rolü. *Turkish Studies- Social Sciences*, 15(5), 2301-2322.
- Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D., & Ustabaşı Gündüz, D. (2018). Konya'da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 87-114.
- Altındiş, E. (2019). *Suriyelilere Yönelik Sivil Yardım Faaliyetleri ve Toplumsal Uyum (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Barın, H. (2019). *Türkiye'deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Baymur, F. (1994). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılâp.
- Çambay, S. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Dijital Gazetelerdeki Temsil Sorunu. *Turkish Studies*, 14(1), 157-180.
- Çebi, E. (2017). The Role of Turkish NGOs in Social Cohesion of Syrians. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 135-170.
- Çorlu, R. (2023, Aralık 27). Türkiye'de Göç Çalışmaları Üzerine Bir Alanyazın Taraması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (52), s. 211-232. doi:<https://doi.org/10.52642/susbed.1346795>
- DERBİS. (2024, Şubat 16). *Ana Sayfa*. Dernekler Bilgi Sistemi: <https://derbis.dernekler.gov.tr> adresinden alındı
- Dost Eli. (2023, Ocak 15). *Kurumsal: Dost Eli Derneği*. Dost Eli Derneği Web sitesi: <https://dosteli.org.tr/> adresinden alındı

- ELBİR. (2023, Ocak 15). *ELBİR Derneği*. Ocak 15, 2023 tarihinde ELBİR Derneği Web sitesi: <https://www.elbirderneği.org> adresinden alındı
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language*. New York: Longman Publishing.
- GİB. (2024, Şubat 08). *Göç İdaresi Başkanlığı*. Ocak 12, 2023 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı Web sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (41), 229-256.
- Hayra Koşanlar. (2023, Ocak 15). *Biz Kimiz: Hayra Koşanlar Derneği*. Hayra Koşanlar Derneği Web sitesi: <https://hayrakosanlar.org/Hakkimizda> adresinden alındı
- Ilker, E., Musa, S., & Alkassim, R. (2016). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 1-4.
- K.O. (2023, Aralık 01). Hayra Koşanlar Derneği. (M. Genç, Röportaj Yapan)
- Karataş, İ. (2021). *Konukseverliğin Sosyolojisi: Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'deki Suriyelilere Yaklaşımları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Konya İHH. (2023, Ocak 15). *Hakkımızda: Konya İHH*. Konya İHH İnsanı Yardım Derneği Web Sitesi: <http://www.konyaihh.org.tr/sayfa-detay/sayfalar/78-hakkimizda> adresinden alındı
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Koyuncu, A. (2018). Türkiye Toplumunda Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabulü ve Dışlanması. B. Kartal, & U. Manço (Dü) içinde, *Beklenmeyen Misafirler: Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği* (s. 271-294). London: Transnational Press London.
- L. Jackson, S. (2011). *Research Methods: A Modular Approach*. Belmont, California: Wadsworth/Cengage Learning.
- M.G. (2023, Aralık 01). Dost Eli Derneği. (M. Genç, Röportaj Yapan)
- M.S. (2023, Aralık 01). Dost Eli. (M. Genç, Röportaj Yapan)
- Neuman, W. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayınodası.
- Özdemir Dal, B. (2022). Türkiye’de Mültecilerle Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet ile İlişkisi. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, 5, 83-110.
- Özgür-Keysan, A., & Şentürk, B. (2021). Sorunlar ve Beklentilerin Algılanmasında Kadın Mülteciler ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Sosyoekonomi*, 29(48), 343-376.
- RİDA. (2023, Ocak 15). *Hakkımızda: RİDA Derneği*. Rida Uluslararası Yetim ve Muhtaçlara Yardım Derneği'nin Web Sitesi: <https://www.ridader.org.tr/kurumsal/hakkimizda.html> adresinden alındı
- S.C. (2023, Aralık 01). Elbir Derneği. (M. Genç, Röportaj Yapan)
- S.D. (2023, Aralık 10). RİDA. (M. Genç, Röportaj Yapan)
- S.O. (2023, Aralık 10). Konya İHH. (M. Genç, Röportaj Yapan)
- Sözen, E. (2014). *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Ankara: Birleşik Yayınları.
- STİGM. (2023, Ocak 12). *Dernek Sayıları*. Ocak 12, 2023 tarihinde Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Web sitesi: <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari> adresinden alındı
- Taşdemir, F. (2022, Temmuz 27). *Türkiye, En Çok İnsani Yardım Yapan Ülke Sıralamasında Zirvedeki Yerini Korudu: AA.*

- Ocak 16, 2023 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi:
<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-en-cok-insani-yardim-yapan-ulke-siralamasinda-zirvedeki-yerini-korudu/2646685> adresinden alındı
- Türk, G. (2018). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 87-114.
- VGM. (2023a, Temmuz 14). *Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı*. Şubat 19, 2024 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü Web sitesi:
https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar2023-sorasi/01-vakiflarin-turlerine-gore-dagilimi--14072023.pdf adresinden alındı
- VGM. (2023b, Ocak 12). *Hedef Kitlelerine Göre Yeni Vakıfların Dağılımı*. Ocak 12, 2023 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü Web sitesi:
https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/009hedef-kitlesine-gore-yeni-vakiflarin--dagilimi.pdf adresinden alındı
- VGM. (2024, Şubat 19). *Vakıf Sorgulama*. Şubat 19, 2024 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü Web Sayfası:
<https://www.vgm.gov.tr/vakif-sorgulama/vakif-sorgulama?Page=1&CityId=42&FoundationCategoryId=5> adresinden alındı